

ประวัติความเป็นมาของสถาบันพระปกเกล้า

ประวัติความเป็นมา

ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2475 พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี อำนาจตุลาการทางศาล และอำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภา

รัฐสภาเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ด้านนิติบัญญัติ มีสมาชิกรัฐสภาประกอบด้วยสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้ดำเนินการภายใต้ขอบเขตและวิธีการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ ซึ่งในปัจจุบันมีหน่วยงานที่รับผิดชอบในการปฏิบัติในราชการเทียบเท่าระดับกรมอยู่ 2 หน่วยงาน คือ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา มีหน้าที่สนับสนุนภารกิจหลักด้านธุรการ วิชาการ และส่งเสริมการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา ผลการดำเนินงานด้านเผยแพร่ความรู้กับประชาธิปไตยที่ผ่านมาอยู่ในระดับที่ต้องพัฒนาอีกมาก เนื่องจากหน่วยงานทั้งสองยังไม่สามารถส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยในหมู่สมาชิกพรรคการเมือง เจ้าหน้าที่พรรคการเมือง เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ บริษัทเอกชน นักเรียนและนักศึกษาทั่วไป ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประชาธิปไตย

จากสาเหตุข้างต้น สมาชิกรัฐสภาจำนวนหนึ่งจึงได้เริ่มศึกษารายละเอียดของการดำเนินงานดังกล่าวนี้ และพบว่าการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยยังไม่ได้กระจายไปสู่กลุ่มเป้าหมายต่างๆ เพราะงานด้านนี้มักเป็นเพียงโครงการย่อยที่จัดแ่งไว้ในงบประมาณของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรเท่านั้น สมาชิกรัฐสภาขณะนี้จึงเห็นเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะจัดตั้งหน่วยงานขึ้นเพื่อรับผิดชอบการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยเฉพาะ อีกทั้งเป็นการแบ่งเบาภารกิจหลักของสำนักงาน คืองานบริหารทั่วไป การประชุม การพิมพ์ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้บุคลากรและงบประมาณจำนวนมากได้อย่างเต็มที และยังเป็นการแยกเอางานด้านวิชาการกับการพัฒนาประชาธิปไตยออกจากกันอย่างชัดเจน

ดังนั้น ในวโรกาสครบรอบ 100 ปี วันพระบรมราชสมภพ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่ปวงชนชาวไทยได้เวียนมาบรรจบเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2536 ศาสตราจารย์มารุต บุณนาค ประธานรัฐสภาในขณะนั้น จึงได้มีคำสั่งรัฐสภาที่ 12/2536 ลงวันที่ 7 ธันวาคม 2536 แต่งตั้งคณะกรรมการศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสถาบันพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมี นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา รองประธานสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้น เป็นประธานกรรมการพิจารณากำหนดรูปแบบและพิจารณาความเป็นไปได้ในการให้สถาบันนี้สามารถดำเนินการได้ในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งคณะกรรมการดังกล่าวได้มีคำสั่งเมื่อวันที่ 13 มกราคม 2537 แต่งตั้ง

คณะอนุกรรมการเพื่อจัดทำโครงร่างงบประมาณ แผนงานการจัดตั้ง และกำหนดชื่อสถาบัน และได้เดินทางไปดูกิจการการศึกษาเผยแพร่ประชาธิปไตยที่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน พร้อมทั้งได้จัดทำรายงานผลการศึกษาโครงการจัดตั้งสถาบันพระปกเกล้าเสนอ ศาสตราจารย์มารุต บุณนาค ประธานรัฐสภา เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2537 และในวันเดียวกันได้มีคำสั่งรัฐสภาที่ 5/2537 ตั้งคณะกรรมการพิจารณาจัดตั้งสถาบันพัฒนาประชาธิปไตยชั้นในรัฐสภา และได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ให้เชิญพระนามของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมาเป็นชื่อของสถาบันและให้ใช้ชื่อภาษาอังกฤษว่า “King Prajadhipok’s Institute” ต่อมา ศาสตราจารย์มารุต บุณนาค ประธานรัฐสภา โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการข้าราชการฝ่ายสภาผู้แทนราษฎร ได้มีประกาศรัฐสภาเรื่องแบ่งส่วนราชการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (ฉบับที่ 5) เมื่อวันที่ 19 มกราคม 2538 ให้จัดตั้งสถาบันพระปกเกล้าขึ้นเป็นส่วนราชการระดับกอง สังกัดสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร โดยมีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดฝึกอบรม สัมมนา การจัดประชุมวิชาการเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยและการปฏิบัติงานของฝ่ายนิติบัญญัติ การจัดทำเอกสารและสื่อการสอน ตลอดจนเทคโนโลยีด้านการฝึกอบรม งานเตรียมการปรับปรุงสถาบันพระปกเกล้า เป็นหน่วยงานระดับกรมและปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย การดำเนินการของสถาบันให้อาศัยระเบียบการบริหารการศึกษาของสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ. 2538 เป็นหลัก โดยมีคณะกรรมการ 2 คณะ คือ คณะกรรมการสถาบันพระปกเกล้า และ คณะกรรมการวิชาการสถาบันพระปกเกล้า เป็นผู้ดูแล

ในการดำเนินงานเพื่อยกฐานะสถาบันพระปกเกล้า จากหน่วยงานระดับกอง สังกัดสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้มีคำสั่งที่ 1/2538 เรื่องแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเพื่อยกฐานะสถาบันพระปกเกล้าเป็นกรม ลงวันที่ 23 มีนาคม 2536 โดยมี นายชุมพล ศิลปอาชา เป็นประธานคณะอนุกรรมการ

ต่อมาในการประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการสถาบันพระปกเกล้าและคณะกรรมการวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 1/2540 วันที่ 4 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2540 ได้มีมติให้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการฯ ไปศึกษาปรับปรุงโครงสร้างและกรอบอัตรากำลัง ตลอดจนภาระหน้าที่ ทิศทางของกิจกรรมที่จะมีขึ้นต่อไป และได้มีคำสั่งคณะกรรมการสถาบันพระปกเกล้า ที่ 1/2540 เรื่อง แต่งตั้งคณะอนุกรรมการสถาบันพระปกเกล้า เพื่อพิจารณาจัดทำโครงสร้างและกรอบอัตรากำลังของสถาบันพระปกเกล้าใหม่ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับหน้าที่ที่กำหนดในระเบียบรัฐสภา ว่าด้วยการบริหารการศึกษาสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ. 2538 และให้นำเสนอคณะกรรมการสถาบันพระปกเกล้าพิจารณาต่อไป ซึ่งคณะอนุกรรมการสถาบันพระปกเกล้าได้เสนอประธานคณะกรรมการสถาบันพระปกเกล้าว่าเห็นสมควรดำเนินการปรับสถานภาพและโครงสร้างสถาบันพระปกเกล้าให้มีฐานะเป็นนิติบุคคลในการกำกับดูแลของรัฐสภา ซึ่งประธานคณะกรรมการสถาบันพระปกเกล้าเห็นชอบให้ควรดำเนินการ มีขั้นตอนดังนี้

1. จัดการสัมมนาพิจารณาปรับโครงสร้างและสถานภาพของสถาบัน
2. จัดทำโครงการปรับสถานภาพและโครงสร้างสถาบันพระปกเกล้า และเสนอต่อคณะกรรมการสถาบันพระปกเกล้า
3. ยกร่างพระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้า
4. เสนอร่างพระราชบัญญัติต่อประธานรัฐสภา

โดยเริ่มดำเนินการตามขั้นตอนข้างต้น ระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-กรกฎาคม พ.ศ. 2540 ประธานรัฐสภาได้มีคำสั่งรัฐสภาที่ 40/2540 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำร่างพระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้า ลงวันที่ 6 มิถุนายน 2540 โดยมีนายโสภณ เพชรสว่าง รองประธานสภาผู้แทนราษฎรคนที่ 1 เป็นประธานกรรมการ ซึ่งคณะกรรมการได้ดำเนินการยกร่างพระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้าตามหลักการที่สถาบันพระปกเกล้าให้ความเห็นชอบ

มีการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้าในวาระที่ 1 ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 20 ปีที่ 2 ครั้งที่ 5 (สมัยประชุมสามัญทั่วไป) วันพุธที่ 17 ธันวาคม 2540 โดยมีผู้เสนอถึง 4 ฉบับ ที่ประชุมมีมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติทั้ง 4 ฉบับ โดยถือเอาร่างฉบับที่เสนอโดย นายวิชัย ดันศิริ กับคณะเป็นหลักในการพิจารณา และมีมติรับหลักการในวาระที่ 3 ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 20 ปีที่ 2 ครั้งที่ 27 (สมัยประชุมสามัญทั่วไป) วันพุธที่ 11 มีนาคม 2541

ต่อมาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของวุฒิสภา (สมัยสามัญทั่วไปครั้งที่ 13/2541 เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2541) ในวาระที่ 1 วุฒิสภามีมติเห็นชอบรับหลักการ และผ่านวาระที่ 2 และ 3 ในการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) เมื่อวันศุกร์ที่ 26 มิถุนายน 2541 โดย มีการแก้ไขเพียงเล็กน้อย และส่งร่างให้กับสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาอีกครั้ง

และในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ชุดที่ 20 ปีที่ 2 ครั้งที่ 6/2541 (สมัยสามัญนิติบัญญัติ) เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2541 ที่ประชุมได้ให้ความเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ. ... ตามที่วุฒิสภาแก้ไขเพิ่มเติม และนำขึ้นทูลเกล้าฯ ลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมาย ซึ่งประกาศลงในราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 115 ตอนที่ 57 ลงวันที่ 4 กันยายน 2541 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 5 กันยายน 2541 เป็นต้นไป

สถาบันพระปกเกล้าเป็นสถาบันทางวิชาการอยู่ในกำกับดูแลของประธานรัฐสภา มีหน้าที่เผยแพร่ความรู้ด้านการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตยไปสู่ประชาชนรวมทั้งเพื่อการศึกษาค้นคว้าและวิจัยปัญหาและแนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างเป็นระบบเพื่อให้ระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีความเป็นปึกแผ่นและยั่งยืน ซึ่งในการดำเนินการในระยะแรกๆ ตามพระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้า พ.ศ.2541 นั้น ยังมีข้อติดขัดอยู่บ้างกล่าวคือยังไม่มียกย่องให้สภาสถาบันพระปกเกล้า ดำเนินงานต่อไปได้ในกรณีสภาผู้แทนราษฎรสิ้นอายุหรือถูกยุบหรือมีเหตุอื่นที่ทำให้องค์ประกอบของสภา

สถาบันไม่ครบถ้วนตามกฎหมาย ประกอบกับอำนาจหน้าที่ของสถาบันพระปกเกล้าซึ่งเป็นสถาบันวิชาการยังไม่อยู่ในมาตรฐานเดียวกันกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนโดยทั่วไป จึงมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยสถาบันพระปกเกล้าเพื่อให้สภาสถาบันพระปกเกล้าดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งปรับปรุงอำนาจหน้าที่ของสถาบันพระปกเกล้าให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและเอกชนโดยทั่วไป รัฐสภาจึงได้เห็นชอบตราพระราชบัญญัติสถาบันพระปกเกล้า (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2543 ประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 117 ตอนที่ 111ก เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2549 มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 30 พฤศจิกายน 2543 เป็นต้นมา

โดยมีประธานสภาสถาบันพระปกเกล้าและเลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า ดังนี้

ประธานสภาสถาบันพระปกเกล้า

ที่	ประธานสภาสถาบันพระปกเกล้า	ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง
1	นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา	5 ก.ย. 41 – 28 มิ.ย. 43
2	นายพิชัย รัตตกุล	30 มิ.ย. 43 – 9 พ.ย. 43
3	นายอุทัย พิมพ์ใจชน	6 ก.พ. 44 – 5 ม.ค. 48
4	นายโกสิน พลกุล	7 มี.ค. 48 – 24 ก.พ. 49
5	นายมีชัย ฤชุพันธุ์	26 ต.ค. 49 – 21 ม.ค. 51
6	นายยงยุทธ ดิยะไพรัช	23 ม.ค. 51 – 30 เม.ย. 51
7	นายชัย ชิดชอบ	14 พ.ค. 51 – 10 พ.ค. 54
8	นายสมศักดิ์ เกียรติสุรนนท์	3 ส.ค. 54 – 9 ธ.ค. 56
9	ศ.พิเศษ พรเพชร วิชิตชลชัย	17 ส.ค. 57 – ปัจจุบัน

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

ที่	เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า	ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง
1	ศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ	5 ม.ค. 42 – 4 ม.ค. 46
2	รศ.นรนิติ เศรษฐบุตร	5 ก.พ. 46 – 15 พ.ย. 49
3	ศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ	22 ธ.ค. 49 – 21 ธ.ค. 53
4	ศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ	22 ธ.ค. 53 – 19 ธ.ค.57
5	รศ.วุฒิสาร ตันไชย	22 ธ.ค. 57 – ปัจจุบัน